

BENGT EMIL JOHNSON:

Szilványpartitúra
Válogatott versek

Bengt Emil Johnson nemcsak költő, hanem elismert zeneszerző is, tudjuk meg Mervel Ferencről, a kötet szerkesztőjétől és fordítójától, akinek fájdalmas-szép búcsúja lett e gyűjtemény. A válogatás címe (mi ez? trükkös színesztézia? papírra szilárdult zene?) tehát akár a szerzőtől is származhatna – de nem tőle származik. S nem a cím az egyetlen dolog, ami arra készíti az olvasót, hogy elgondolkodjon: kinek a hangját is hallja valójában.

Mervel Ferenc jelenléte ugyanis erőteljesebbnek tűnik Johnson verseiben, mint ami szigorúan véve belül van a műfordítás határán. Ez gyakran kölcsönöz egyfajta üde feszültséget a verseknek, de – mi tagadás – némelykor az eredeti művek vélhető zeneisége látja kárát. Ha Johnson, a zeneszerző „szöveg-hang-kompozícióinak” köszönheti a legnagyobb sikert, akkor kérdés, hogy ez milyen mértékben érvényesül a magyar fordításban. Egyáltalán: a magyar nyelv a maga ritmikus keménységével alkalmas-e arra, hogy visszaadja a svéd eredendő dallamos ívét, amely a leghétköznapiabb megnyilatkozásokat is képes muzsikává emelni? (Szinte hallom, hogy Mervel a mennyei kávéházban felkiált: a két nyelv nem lehet ennyire

idegen! Benne nincs semmi svéd magyar nélkül, és viszont. Én mégis azt mondom: épp nyelvi okokból nem érdemes számon kérni ezt a kis „hűtlenséget”.)

Amit Johnson versei a hangzás révén talán elveszítenek, azt busásan visszanyerik a struktúra vámján. Az eredeti versekre is jellemző az a paradoxon, hogy míg egy-egy prózatorredék *Nyúlok magam után* vagy (*Téli emlékek*) címen a legmeghittebb lírává magasztosul, addig egy témájában és megformáltságában is költői mű az esszéstílust megidéző *Rövid tanulmány az írás művészetéről* címet kapja. Ez utóbbi különben a kötet egyik legerősebb darabja, nem mellékesen pedig azon maroknyi vers közül való, melyeket Hizsnyai Zoltán, a „megint-máshogyan-kétlaki” költő fordított, ellenpontozva Mervel stílusát.

Ha pedig egyes versek saját hiányosságaik avagy a fordítás veszteségei miatt (ki tudja?) nem is mindig igazolják, hogy helyük lenne a válogatásban – egy igazán nagy szerző nyolc kötetéből, úgy tűnik nekem, ennél egyenletesebb színvonalú ötven verset is egybe lehetne rostálni –, az a polifónia, ahogyan egyetlen költő egyetlen kötetében két fordítói szólam *koncertál* egymással, mindenért kárpótol. Ráadásul a legváratlannabb pillanatokban fordul egy-egy dallam meglepő harmóniába. Különös, amolyan északi módra egzotikus a „nyáron átfutó szánnyom” fel-

ütése. Mélyen filozofikus a beszéd, amelynek „dallama megmaradt”, s „egy rakás itt-honos szavam”, melyek éppúgy származhatnak – és származnak is – Johnsontól, mint Merveltől vagy Wittgensteintől (s közben érzem, elidegeníthetetlenül Hizsnyaiéi).

Más hangok is átsejlenek. Transztrömer, a mezosztikon kiemelt formabravúrában személyesen is megidézett nagy példakép haikujára rímél Johnson (*október*) című miniatűrje: „Szemfüles szarka / cikcakkol fontoskodva / át a kaszálón” – „Szél sepreget / a csűr körül: kóválygó szarkák, / foltos levelek.” Wallace Stevens feketerigója üldögél a *Fragmentumok* ágain. Charles Ives zenéje és az abszurd verselés ihlette az *Őszi dal* rímeit, melyek elnyújtott visszhangként utólag már nem kínosak, inkább kísértetiesek. S közben vissza-visszatér az elmúlás, amely elől „a nyár halódó zöldjébe menekszünk. Újra” (meg újra, tehetjük hozzá, mígnem eljön az utolsó nyár, a maga szánnyomával).

„Minden születés kívárja kimért idejét” – írja egy másik skandináv, a lapp-norvég Ailo Gaup. Mervel Ferenc bólint, és hozzáfűzi: „Egy fordítás tulajdonképp sohasem kész, inkább kénytelenségből fejezem be.” Idő kell. Újra nyílni kell. S ha már nincs idő, és nem lehet újra nyílni, akkor töredék. „A most gombostűjére tűzve. // Az itt szertelenségébe vágyunk.” Szivárványos szárnyunk

még egyszer, utoljára kiterjesztjük. És úgy maradunk.

FEJÉRVÁRI BOLDIZSÁR

(Fordította Mervel Ferenc és Hizsnyai Zoltán, Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2003, 70 oldal, 1500 Ft)

BERNARDIM RIBEIRO:

A sóvárgás könyve

Valószínű, hogy a tisztelt olvasók többsége nemigen ismeri Bernardim Ribeirót, az író és Mészáros Katát, a grafikust. Pedig mindketten érdemesek figyelmünkre, s így együtt különösen remek párost alkotnak, mintha egymásnak teremteték volna őket. Mészáros Kata életkoráról nincsenek adataim, hölgy esetén nem is illenék kutakodni utána. A derék Bernardim úr viszont már betöltötte az ötszázat. Mészáros Kata mégis elkerülte azt a kézenfekvőnek tűnő, de rendszerint sekélyes megoldásokra vezető lehetőséget, hogy *A sóvárgás könyvéhez*, Bernardim Ribeiro végre magyarul is megjelent szépséges szerelmes regényéhez korhű, a kor tipográfiai bravúrait, stílusérzékét, a miénknél összetettebb könyvfelfogását követő illusztrációkat készítsen.

Nem, itt a régiség nagyszerűen megkomponált, rendkívül összetett, cizellált szövege kapcsolódik össze